

V Ogólnopolska Konferencja Chiropterologiczna (Dziekanów Leśny, 28 IX 1991 r.)

Począwszy od 1987 roku teriolodzy badający nietoperze (chiropterolodzy) spotykają się na corocznych konferencjach. Na pierwszej, która odbyła się w Warszawie i zgromadziła 23 osoby, podjęto szereg ważnych ustaleń, mających na celu koordynację badań i ochronę nietoperzy. Rozwój naukowych zainteresowań tą grupą zwierząt zaznaczył się podczas V Ogólnopolskiej Konferencji Chiropterologicznej, która obradowała w Dziekanowie Leśnym k. Warszawy. Wyrazem tego był m.in. wzrost liczby uczestników do 31, z których prawie połowa to osoby amatorsko zajmujące się badaniami.

Organizatorem Konferencji był Instytut Ekologii PAN. Celem spotkania, oprócz prezentacji najnowszych wyników badań, było poszukiwanie możliwości współpracy chiropterologów i dalsze działania na rzecz ochrony nietoperzy. Dotychczasowe formy współpracy sprowadzały się głównie do ogólnopolskiej akcji monitoringu liczebności nietoperzy w kryjówkach zimowych (dekady spisu nietoperzy). Jeśli chodzi o podejmowane działania ochronne, to ich rezultaty są nadal daleko niewystarczające, by zapewnić odpowiednio dużą liczebność populacji tych zwierząt, a nawet przetrwanie niektórych gatunków na naszych ziemiach.

Część referatową Konferencji otworzyły trzy wystąpienia, omawiające formy organizacyjne działalności polskich chiropterologów: Centrum Informacji Chiropterologicznej (B. W. Wołoszyn), Lubuski Klub Przyrodników (Z. Urbańczyk) oraz Grupę do Badań Zagrożonych Gatunków Nietoperzy w Polsce (T. Kokurewicz). Przedstawione dalej referaty dotyczyły przede wszystkim zagadnień ekologii nietoperzy.

Wyniki corocznego spisu tych ssaków w ich kryjówkach zimowych (DSN), krótko omówione przez reprezentantów różnych ośrodków naukowych i podsumowane przez B. W. Wołoszyna, wskazują na powolny wzrost liczebności populacji większości gatunków. Zjawisko to może być tłumaczone zaprzestaniem stosowania w ostatnich latach silnie toksycznych środków ochrony roślin, np. DDT, a w Polsce także kryzysem ekonomicznym, powodującym ogólne obniżenie poziomu chemizacji rolnictwa. Poza tym w referacie poświęconym przyczynom wzrostu liczebności *Myotis daubentoni*, T. Kokurewicz wskazał na wpływ zwiększonej dostępności pokarmu, wywołanej eutrofizacją wód, na wcześniejsze osiągnięcie dojrzałości płciowej u tego gatunku, a co za tym idzie na możliwość wydania większej liczby potomstwa.

Zestawienie informacji o martwych nietoperzach znajdujących w warunkach naturalnych (W. Harmata) wykazało istnienie stosunkowo dużej śmiertelności *Rhinolophus hipposideros*, gatunku, który w ostatnim okresie nie przejawia wzrostu liczebności.

W referacie M. Kowalskiego, G. Lesińskiego i E. Pieczary przedstawiono wyniki zapoczątkowanego w tym roku monitoringu liczebności nietoperzy w koloniach rozrodczych w centralnej Polsce. Udało się zlokalizować 26 obiektów zasiedlonych przez nietoperze. Planowane w przyszłości kontrole pozwolą oceniać trendy populacyjne kilku gatunków w tej części kraju. Zaproponowano, by inne ośrodki naukowe rozpoczęły podobne obserwacje przy zastosowaniu tej samej metody.

Analizując odnotowane w ostatnich latach zmiany w przebiegu zasięgów krajowych gatunków nietoperzy, R. Bernard stwierdził, że w większości przypadków należy je interpretować jako efekt nasilenia badań faunistycznych w niektórych rejonach kraju, a nie jako naturalne tendencje.

Wstępne wyniki badań nad wybiórczością miejsc żerowania *Nyctalus noctula* w Puszczy Białowieskiej omówił A. Rachwald. Przy użyciu detektora ultradźwiękowego stwierdził, że zwarte kompleksy leśne były słabo penetrowane łowiecko, w przeciwieństwie do brzegów lasu i dolin rzecznych. Stosowanie detektorów ultradźwiękowych jest nową metodą, która stała się w ostatnich latach przełomem w badaniach ekologicznych nad nietoperzami, ułatwiając lub wręcz umożliwiając rozwiązanie niektórych zagadnień.

M. Kowalski mówił o możliwościach oznaczania gatunków nietoperzy przy użyciu detektorów. Nie wszystkie wyróżniają się jednakowo łatwo, a stosunkowo najtrudniejszą grupę stanowią nocki *Myotis* sp. Nietoperze te są również trudne do oznaczenia na podstawie cech zewnętrznych bez zdejmowania ze ścian kryjówek, w której przebywają. Swoimi uwagami na ten temat podzielił się z uczestnikami Konferencji G. Lesiński. W tej grupie nietoperzy największe podobieństwo wykazują: *M. daubentoni*, *M. dasycneme* i *M. nattereri*, a ich oznaczanie w ten sposób wymaga przynajmniej kilkuletniej praktyki.

O wybiórczości siedliskowej w czasie hibernacji u *Barbastella barbastellus* mówił Z. Urbańczyk. Przedstawił również sezonową i wieloletnią dynamikę liczebności tego gatunku, a korzystając z danych, uzyskanych przy zastosowaniu obrączkowania, oszacował średnią długość życia i przeżywalność.

W referacie M. Kowalskiego i G. Lesińskiego zestawiono publikowane oraz nie publikowane dane, dotyczące zasiedlania przez nietoperze skrzynek dla ptaków i nietoperzy w Polsce. Okazało się, że są one wykorzystywane jako kryjówki letnie przez 10 lub 11 gatunków, głównie przez *Plecotus auritus*, *M. nattereri* i *Pipistrellus nathusii*.

Pod koniec obrad organizatorzy zarezerwowali ponad godzinę na ogólną dyskusję na temat przyszłości badań chiropterologicznych w Polsce. Uznano, że należy dążyć do uaktywnienia osób amatorsko zajmujących się badaniami poprzez tworzenie regionalnych zespołów badawczych. Takie zespoły powstały już m.in. w Poznaniu, Toruniu i Warszawie.

Mimo wieloletnich starań, ciągle jeszcze nie doczekało się skutecznej ochrony największe zimowisko nietoperzy w Polsce – „Nietoperek”, które gromadzi w okresie hibernacji ok. 30 tysięcy osobników. Uczestnicy Konferencji zaakceptowali przygotowaną przez Z. Urbańczyka petycję, skierowaną do Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, domagającą się podjęcia natychmiastowych działań, mających na celu powiększenie istniejącego tam rezerwatu i objęcie ochroną całego systemu podziemi.

Następna konferencja odbędzie się w 1992 roku w Krakowie.

Grzegorz Lesiński